

41957 - HACCIN FARZ OLMASININ ŞARTLARI

Soru

Haccın farz oluşunun şartları nelerdir?

Detaylı cevap

Allah'a hamd olsun.

İslâm âlimleri -Allah onlara rahmet etsin- bir kimsede bulunduğu takdirde haccetmesi farz olan, bulunmadığı takdirde haccetmesi farz olmayan haccın şartlarını belirtmişlerdir.

Bu şartlar:

- 1.Müslüman olmak.
- 2.Akıllı olmak.
- 3.Bulûğ (ergenlik) çağına ermek.
- 4.Hür olmak.
- 5.Haccetmeye güç yetirmek.

Birincisi: Müslüman olmak:

Bu şart, bütün ibâdetler için geçerlidir. Çünkü kâfirin ibâdeti geçerli olmaz.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

(] وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ)

[سورة التوبة الآية: 54]

“Onların (münâfıkların) harcadıklarının kabul olunmasına engel olan şey, onların Allah'ı ve elçisini inkâr etmeleri, namaza ancak tembellik göstererek kalkmaları ve (Allah yolunda) istemeyerek harcadıklarından başka bir şey değildir.”[1]

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de Muaz b. Cebel'i -Allah ondan râzı olsun- Yemen'e gönderirken ona şöyle buyurmuştur:

إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَادْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ [أَعْيَابِهِمْ فَبَرَدٌ فِي فُقَرَائِهِمْ] رواه البخاري ومسلم

“Hiç şüphe yok ki sen, ehl-i kitaptan olan insanların yanına gidiyorsun. Onları (ilk önce) Allah'tan başka hakkıyla ibâdete lâyık hiçbir ilâhın olmadığına ve benim Allah'ın elçisi olduğuma çağır. Eğer onlar bu konuda sana itaat ederlerse, Allah'ın, onların üzerine günde beş vakit namazı farz kıldığını onlara bildir.Eğer onlar bu konuda sana itaat ederlerse, Allah'ın, zenginlerinden alınıp fakirlerine verilmek üzere onların üzerine zekâtı farz kıldığını onlara bildir.”[2]

Kâfire, ilk önce İslâm'a girmesi emredilir.Müslüman olduğu takdirde ona namazı, zekâtı, orucu ve İslâm'ın diğer emirlerini emrederiz.

İkincisi: Akıllı olmak.

Üçüncüsü: Bulûğ (ergenlik) çağına erişmek.

Nitekim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ [رواه أبو داود وصححه الألباني]

“Üç sınıf insandan kalem kaldırılmıştır (günah yazılmaz): Uyuyan (uykusundan) uyanıncaya, küçük çocuk ergenlik çağına erişinceye ve deli, akli yerine gelinceye kadar.”[3]

Hac, küçük çocuğun üzerine farz değildir. Fakat velisi ona haccettirirse, haccı geçerli olur. Çocuğa da, velisine de hac sevabı verilir.

Nitekim bir kadın, küçük çoğunu, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e doğru kaldırmış ve şöyle demiştir:

[يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَلْهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَكَأَنَّكَ أَجْرٌ] رواه مسلم

"Ey Allah'ın elçisi! Bunun için de hac var mıdır? Buyurdu ki: Evet (vardır). (Onu taşıman ve ihramın yasaklarından sakındığın gibi, ona da sakındırman sebebiyle) sana da ecir vardır." [4]

Dördüncüsü: Hür olmak.

Dolayısıyla hac, köleye farz değildir. Çünkü o, efendisinin işiyle meşguldür.

Beşincisi: Haccetmeye güç yetirmek.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ
[عَنِ الْعَالَمِينَ] سورة آل عمران من الآية: 97

"Yoluna gücü yetenlerin Beytullah'ı haccetmeleri, Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır. Kim de (haccın farz oluşunu) inkâr ederse, bilsin ki Allah, âlemlerden (onun haccından ve diğer amelinden) müstağnîdir." [5]

Haccetmeye güç yetirmek; hem bedensel, hem de ekonomik gücü kapsar.

Bedensel gücün anlamı; insanın bedeninin sağlıklı olması ve Beytullah'ı haccetmeye giderken yolculuğun zorluklarına dayanması demektir.

Ekonomik gücün anlamı ise; insanın Beytullah'ı haccetmeye giderken ve hacdan dönüş sırasında yol masraflarını sağlayacak mala sahip olması demektir.[6]

Haccetmeye güç yetirmeye gelince, insanın bedensel olarak sağlıklı olması ve uçak, araba, binek veya durumuna göre bir ulaşım aracıyla kendisini Beytullah'a ulaştıracak imkâna sahip olması, gidiş ve dönüş sırasında kendisine ve nafakası kendisine âit olan kimselere yetecek miktarda mala

sahip olması, bu malın -kendi âilesi gibi- nafakası kendisine âit olan kimselerin nafakasından arta kalan miktardan olması gerekir. Haccetmek veya umre yapmak isteyen kimse kadın için ise, yolculuk sırasında kendisiyle birlikte kocası veya mahreminin olması gerekir.

Kendisini Beytullah'a ulaştıracak nafakanın, aslî ihtiyaçlarından, şer'î nafakalarından ve borçlarını ödedikten sonraki arta kalan maldan olması gerekir.

Borçlardan kasıt; kişinin Allah Teâlâ'ya ve insanlara olan borçlarıdır.

Bir kimsenin borcu varsa, malı da onun haccetmesine ve borcunu ödemesine yeterli gelmiyorsa, bu takdirde önce borcunu öder. Kendisine hac farz değildir. Bazı insanlar, hacca engel olan sebebin, borç sahibinin izin vermemesi, eğer borç sahibinden izin ister de o da izin verirse, haccetmesinde bir sakınca olmadığını zannetmektedir ki bunun aslı yoktur. Aksine bunun sebebi; insanın zimmetindeki borçla meşgul olmasından dolayıdır. Bilindiği gibi, borçlu kimseye haccetmesi için izin verilse bile borçlu kimsenin akli, hac sırasında borçla meşgul olacaktır. Bu kimsenin izin almakla içi rahata kavuşmaz. Bunun için ona: Önce borcunu ödersin. Sonra haccetmen için sana mal kalırsa haccedersin, aksi takdirde hac sana farz değildir, denilir.

Borcunu ödemesi sebebiyle haccedemeyen borçlu kimse öldüğü takdirde, Allah Teâlâ'nın huzuruna ihmalkâr ve kusursuz olarak değil de İslâm'ı kâmil olarak çıkar. Çünkü hac, kendisine farz değildir. Zekât, fakire farz olmadığı gibi, hac da kendisine farz değildir.

Eğer borcunu ödemek yerine haccı tercih edip önce hacceder ve borcunu ödemediği takdirde önce vefât ederse, büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalır. Çünkü Allah yolunda şehit olan kimsenin bütün günahları bağışlanıyor ve sadece borcu bağışlanmıyorsa, başka birisinin durumu nice olur?

Şer'î nafakalardan kasıt; kişinin kendisi ve âilesi için israf etmeksizin ve saçıp savurmaksızın harcadığı nafaka gibi, İslâm'ın onayladığı nafakalardır.

Bir kimse orta halli olur da kendisini zengin göstermek ve onunla zenginlere uymak için pahalı yeni bir araba satın alır ve yanında da haccedecek parası yoksa, arabasını satması ve onun parasından haccetmesi, o arabanın yerine kendi bütçesine uygun bir araba satın alması gerekir. Çünkü onun

bu pahalı arbadaki nafakası, şer'î nafaka değildir. Aksine bu nafaka, dînin yasakladığı israftır. Hac nafakasında muteber olan esas, hacdan dönünceye kadar kendisine ve âilesine yetecek kadar nafakasının olmasıdır. Hacdan döndükten sonra emlaktan elde edilen kira veya maaş veya ticâret veyahut da buna benzer gelirleri, kendisine ve nafakası kendisine ait olan yetecek olan kimseler için olur. Bunun için bu kimsenin, eğer haccettiği takdirde sermayesi eksilirse veya sermayesinin eksilmesi ile kârı eksilecekse ve bu para kendisine ve âilesine yetmeyecekse, bu takdirde kârını kendisine ve âilesine harcadığı bu sermayesi ile haccetmesi gerekmez.

İlmî Araştırmalar ve Fetvâ Dâimî Komitesi'ne şu soru soruldu: [7]

"Birisinin İslâmî bir bankada bir miktar parası vardır. Bu kimsenin maaşı ile parasından elde ettiği kâr, ortalama olarak kendisine yetmektedir. Bu kimsenin sermayesi olan bu parayla haccetmesi gerekir mi? Bilindiği gibi haccettiği takdirde bu durum aylık gelirini etkileyecek ve maddî olarak strese girmesine sebep olacaktır."

İlmî Araştırmalar ve Fetvâ Dâimî Komitesi bu soruya şöyle cevap vermiştir:

"Durumun, soruda belirttiğin gibi ise, şer'î güce sahip olamadığın için haccetmekle mükellef değilsin. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

[وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ] [سورة آل عمران من الآية: 97]

"Yoluna gücü yetenlerin Beytullah'ı haccetmeleri, Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır. Kim de (haccin farz oluşunu) inkâr ederse, bilsin ki Allah, âlemlerden (onun haccından ve diğer amelinden) müstağnîdir." [8]

Allah Teâlâ yine şöyle buyurmuştur:

[مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ] [سورة الحج من الآية: ٧٨]

"O (Allah), dîn hususunda üzerinize hiçbir zorluk (güçlük) yüklememiştir." [9]

Aslî (temel) ihtiyaçlardan kastı; insanın hayatında çokça ihtiyaç duyduğu ve ondan vazgeçmesi kendisine zor gelen şeydir.

Örneğin; ilim talebesi için ilmî kitaplar. İlim talebesine: "Kitaplarını sat ve onun parasıyla haccet" diyemeyiz. Çünkü kitaplar, onun için temel ihtiyaçlardandır.

Aynı şekilde ihtiyaç duyduğu arabası da onun için temel ihtiyaçlardandır ve ona: "Arabayı sat ve onun parasıyla haccet" diyemeyiz. Fakat iki arabası varsa ve kendisinin de sadece birisine ihtiyacı varsa, bu takdirde onun parasıyla haccedebilmek için iki arabadan birisini satması gerekir.

Aynı şekilde atölye sahibinin haccedebilmek için atölyesindeki makina ve aletleri satması gerekmez. Çünkü kendisinin onlara ihtiyacı vardır.

Aynı şekilde onunla para kazanıp kendisini ve âilesini geçindiren bir kimsenin, haccedebilmek için arabasını (taxisini) satması gerekmez.

Aslî (temel) ihtiyaçlardan birisi de, insanın evlenmeye ihtiyacı duymasıdır.

Bir kimsenin evlenme ihtiyacı varsa, evliliği hacca tercih edip evlenmesi gerekir. Bu konuda daha detaylı bilgi için 27120 nolu sorunun cevabına bakınız.

O halde mâli yönden güç yetirmekten kasıt; bir kimsenin, borcunu ödedikten, şer'î nafakaları ve temel ihtiyaçları temin ettikten sonra hac için geriye kalan ve kendisine yetecek olan paradır.

Bedeni ve malıyla haccetmeye gücü yeten kimsenin bu görevi yerine getirmek için acele etmesi gerekir.

Kim de malıyla haccetmeye gücü yetiyor, fakat bedeniyle gücü yetmiyorsa, onun durumuna bakarız:

Eğer hastalığından iyileşmesi ümit edilen bir hasta gibi, haccetmeye engel olan durumun ortadan kalkması bekleniyorsa, bu kimse iyileşinceye kadar bekler, sonra da hacceder.

Yok eğer hastalığından iyileşmesi ümit edilmeyen kanser hastası veya haccetmeye gücü yetmeyen çok yaşlı kimse gibi, haccetmeye engel olan durumun ortadan kalkması beklenmiyorsa, maddî imkânı varsa, bu kimsenin kendisinin yerine haccedecek birisini vekil tayin etmesi gerekir.

Bedeniyle haccetmeye gücü yetmediğinden dolayı hac farızası kendisinden düşmez.

Bunun delili şu hadistir:

Haş'am kabilesinden bir kadın Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e gelerek:

يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ فَرِيضَةَ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ فِي الْحَجِّ أَدْرَكَتْ أَبِي شَيْخًا كَبِيرًا، لَا يَثْبُتُ عَلَى الرَّاحِلَةِ، أَفَأَحُجُّ عَنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَذَلِكَ
[فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ] رواه البخاري

"Ey Allah'ın elçisi! Allah'ın hac hususundaki farz emri babama çok yaşlı iken erişti. Deve üzerinde bile duracak halde değildir. Onun yerine haccedebilir miyim? diye sordu. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-: Evet! (Onun yerine haccedebilirsin), buyurdu. Bu olay da Vedâ haccında idi."

[10]

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, bu kadının sözünü onaylamış ve babasının, bedeniyle güç yetirememesine rağmen, haccın onun üzerine farz olduğunu belirtmiştir.

Kadının üzerine haccın farz olması için yanında mahreminin olması şarttır. Farz olsun, nâfile olsun, kadının hac için mahremi olmaksızın olarak tek başına yolculuğa çıkması helâl olmaz.

Nitekim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

[لَا تُسَافِرِ الْمَرْأَةُ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ] رواه البخاري ومسلم

"Bir kadın, mahremi olmaksızın (tek başına) yolculuğa çıkmasın." [11]

Kadının mahremi; kocası veya neseb (soy) veya emzirme veyahut da evlilik yoluyla akraba olan ve kendisiyle evlenmesi ebediyen haram olan kimsedir.

Bir kadının kızkardeşinin veya teyzesinin veyahut da halasının kocası, kendisinin mahremlerinden birisi değildir. Bazı kadınlar, bunu hafife alarak kız kardeşi ve kızkardeşinin kocasıyla veya teyzesi ve teyzesinin kocasıyla yolculuğa çıkmaktadırlar ki bu haramdır. Çünkü kızkardeşinin veya teyzesinin kocası, kendisinin mahremlerinden birisi değildir. Bu sebeple kadının kızkardeşi veya teyzesinin kocasıyla yolculuğa çıkması helâl olmaz. Eğer bu şekilde haccederse, haccının kabul olunmamasından endişe edilir. Çünkü kabul olunan (mebrur) hac, içerisine hiçbir günahın karışmadığı hac demektir. Bu kadın ise, evine dönünceye kadar bütün yolculuğu boyunca

günahkârdır.

Kadının mahreminin akıl bâliğ olması şarttır. Çünkü mahremden kasıt, kadını koruması ve gözetmesi içindir. Çocuk ve deliden, böyle bir şey hasıl olmaz.

Kadının mahremi bulunmaz veya mahremi bulunur, fakat kadınla yolculuğa çıkmaktan imtina ederse, bu takdirde kadının üzerine hac farz değildir.

Kadının kocasından izin alması, haccın, kadının üzerine farz olmasının şartlarından birisi değildir. Aksine haccın farz olmasının şartları olduğu takdirde, kocası izin vermese dahi kadının üzerine hac farz olur.

Yine İlmî Araştırmalar ve Fetvâ Dâimî Komitesi bu konuda şöyle cevap vermiştir: [12]

Haccetmeye güç yetirmek için şartlar olduğu takdirde, farz haccın yerine getirilmesi gerekir. Kadının haccetmesi için kocasının izni, bu şartlardan değildir. Kocasının da hanımını haccetmekten alıkoymasına câiz değildir. Aksine kocasının bu farz haccı edâ etmesinde hanımına yardımcı olması gerekir.

Bu hüküm, farz hac içindir. Nâfile hacca gelince, kocasının hanımını nâfile hacdan alıkoyabileceği konusunda İbn-i Munzir, âlimlerin oybirliği ettiklerini nakletmiştir. Çünkü kocasının hakkı, kadına farzdır. Bu farz olan hak, farz olmayan bir hak ile kaybedilmez.[13]

[1] Tevbe Sûresi: 54

[2] Buhârî ve Müslim

[3] Ebû Dâvûd rivâyet etmiş, Elbânî de 'hadis sahihtir' demiştir.

[4] Müslim

[5] Âl-i İmrân Sûresi: 97

[6] İlmî Araştırmalar ve Fetvâ Dâimî Komitesi, cilt: 11, sayfa: 30

[7] İlmî Araştırmalar ve Fetvâ Dâimî Komitesi, cilt: 11, sayfa: 36

[8] Âl-i İmrân Sûresi: 97

[9] Hac Sûresi: 78

[10] Buhârî, hadis no: 1513

[11] Buhârî, hadis no: 1862, Müslim, hadis no: 1341

[12] İlmî Araştırmalar ve Fetvâ Dâimî Komitesi, cilt: 11, sayfa: 20

[13] "el-Muğnî", cilt: 5, sayfa: 35 Bu konuda İbn-i Useymîn'in, "eş-Şerhu'l-Mumti", cilt: 5-7, sayfa: 28'e bakınız.